

новлених законом" після слів "за своєю волею". Також бачиться доцільним доповнити зміст ч. 3 ст. 319 ЦК України словами "якщо інше не передбачено законом" після слів "своїх прав" у кінці речення. Видається, що цей підхід сприятиме якісному правозастосуванню в галузі здійснення учасниками садівницького товариства суб'єктивного права власності на земельну ділянку для садівництва.

Сутність та значення сучасних садівницьких товариства як юридичних осіб значно змінилась порівняно з тими, що існували за радянських часів. Тож наведений перелік правових проблем, які наразі існують у галузі відносин за участю садівницьких товариств, на жаль, не є вичерпним. Видається, що однією з головних причин цьому є те, що правове регулювання досліджуваних відносин не забезпечується наразі з позиції самостійного нормативно-правового акту. Норми решти нормативно-правових актів, що спрямовані на регулювання цих відносин, які містяться, зокрема, у ЦК та ЗК України, мають загальний характер та не здатні передбачити специфіки відносин за участю садівницьких товариств.

У 2009 році у відповідні інстанції автором була надана частина проекту Закону України "Про садівницькі товариства", зміст якої стосувався правового становища садівницького товариства як юридичної особи, особливостей відносин власності у його складі, розглядуваного у межах цієї роботи аспекту тощо. Проте, з цього часу у законотворчій практиці мав місце лише проект Закону України "Про садові товариства"¹, який з позиції забезпечення та захисту суб'єктивних прав учасників таких організацій не витримує критики. Виходячи з цього, дослідження відносин за участю садівницького товариства та його членів, удосконалення їх правового регулювання становить перспективу подальших досліджень.

УДК 347.635:347.637

Л.В. Красицька

■ **ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВА
БАТЬКІВ І ДИТИНИ НА КОНТАКТ**

Досліджуються проблемні питання здійснення та захисту права батьків і дитини на контакт. Право на контакт матері, батька і дитини включає в себе право на спілкування між собою, право доступу та право

¹ Див.: Про садові товариства: проект Закону України № 5533 від 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу до документу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=36860

батьків на інформацію про дитину і право дитини на інформацію про батьків. Ретельно аналізується судова форма захисту права батьків і дитини на контакт.

Ключові слова: *батьки, дитина, право на контакт, право на спілкування, право доступу, право на інформацію, здійснення права, захист права.*

Исследуются проблемные вопросы осуществления и защиты права родителей и ребенка на контакт. Право на контакт матери, отца и ребенка включает в себя право на общение между собой, право доступа и право родителей на информацию о ребенке и право ребенка на информацию о родителях. Детально анализируется судебная форма защиты права родителей и ребенка на контакт.

Ключевые слова: *родители, ребенок, право на контакт, право на общение, право доступа, право на информацию, осуществление права, защита права.*

The questions of the exercise and defense of parents' and children's right to contact were discovered. The mother's, father's and children's right to contact consists of the right to communication, right of access and right of information about the child and the childish right of information about parents. The judicial defense of parents' and children's right to contact is analyzed.

Key words: *parents, child, right to contact, right to communication, right of access, right of information, exercise of right, defense of right.*

У сучасних умовах державотворення в Україні значна увага приділяється формуванню ефективного механізму здійснення та захисту прав батьків і дитини. Україна останнім часом ратифікує або приєднується до багатьох міжнародно-правових актів, які стосуються питань батьківської відповідальності, здійснення прав дітей, захисту дітей тощо, намагаючись наблизити українське законодавство до міжнародних стандартів прав дитини. Частина 3 ст. 9 Конвенції ООН про права дитини, прийнятої резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, проголошує, що держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить найкращим інтересам дитини. Законом України від 20 вересня 2006 р. №166-V було ратифіковано Конвенцію про контакт з дітьми від 15 травня 2003 р. № ETS №192, стаття 4 якої передбачає, що дитина та її батьки мають право встановлювати й підтримувати регулярний контакт один з одним. Такий контакт може бути обмежений або заборонений лише тоді, коли це необхідно в найвищих інтересах дитини. Якщо підтри-

мання неконтрольованого контакту з одним з батьків не відповідає найвищим інтересам дитини, то розглядається можливість контрольованого особистого контакту чи іншої форми контакту з одним з таких батьків. Отже, право на контакт є взаємним правом батьків і дитини.

Зважаючи, що відповідно до ч. 1 ст. 13 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. (далі – СК України) частиною національного сімейного законодавства України є міжнародні договори, що регулюють сімейні відносини, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі новітні положення сімейного законодавства викликають питання у правозастосовників, ще не склалося усталеної правозастосовчої практики як у судових органах, так і в органах опіки та піклування з питань здійснення та захисту права батьків і дитини на контакт. Недостатньо досліджено право на контакт і в сучасній правничій літературі, лише окремі питання вирішення спору між батьками щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від дитини, досліджувалися у роботах Левківського Б. К. [1, с. 136], Мироненко В. П. [2, с. 87] Тріпутьського Г. Я. [3, с. 56, 58] та інших. Зазначені вище чинники й обумовлюють актуальність дослідження проблемних питань здійснення та захисту права дитини і батьків на контакт.

Метою цієї статті є визначення особливостей здійснення права батьків і дитини на контакт, форм та способів захисту цього права у разі його порушення.

Стаття 153 СК України проголошує, що мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом. Ромовська З. В. з цього приводу зазначає, що мати, батько – найрідніші для дитини люди на землі, тому одним із основних їхніх немайнових прав є можливість постійного або хоча б систематичного безпосереднього взаємного спілкування: безпосереднього (прямого), телефонного, листовного [4, с. 227]. Отже, на рівні СК України закріплено право батьків та дитини на спілкування між собою.

Закон України "Про охорону дитинства" від 26 квітня 2001 року № 2402-III розрізняє право дитини на контакт з батьками, які проживають окремо (ст. 15), та право дитини на контакт з батьками, іншими членами сім'ї та родичами, які проживають у різних державах (ст. 16). Відповідно до ст. 15 Закону України "Про охорону дитинства" дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів. Батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати

участь у її вихованні і мають право спілкуватися з нею, якщо судом визнано, що таке спілкування не перешкоджатиме нормальному вихованню дитини. У разі коли батьки не можуть дійти згоди щодо участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини. Рішення органів опіки та піклування з цих питань можуть бути оскаржені в суді у порядку, встановленому законом. Дитина має право на отримання інформації про відсутніх батьків, якщо це не завдає шкоди її психічному і фізичному здоров'ю. Згідно зі ст. 16 Закону України "Про охорону дитинства" дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право на регулярні особисті стосунки і прямі контакти з обома батьками. Дитина та її батьки для воз'єднання сім'ї мають право на вільний в'їзд в Україну та виїзд з України у порядку, встановленому законом. Батьки, інші члени сім'ї та родичі, зокрема ті, які проживають у різних державах, не повинні перешкоджати одне одному реалізувати право дитини на контакт з ними, зобов'язані гарантувати повернення дитини до місця її постійного проживання після реалізації нею права на контакт, не допускати неправомірної зміни її місця проживання.

Таким чином, за Законом України "Про охорону дитинства" дитина має право на контакт з обома батьками, якщо вони проживають окремо або у різних державах, тобто можливість реалізації права на контакт обумовлена різним місцем проживання дитини з обома батьками або з одним із них.

Аналізуючи особисте немайнове право батьків і дитини на контакт, слід зазначити, що в ст. 2 Конвенції про контакт з дітьми вказано, що для цілей цієї Конвенції "контакт" означає: перебування дитини протягом обмеженого періоду разом з батьками, і з якими вона зазвичай не проживає, чи зустріч з ними; будь-яку форму спілкування між дитиною й батьками; надання інформації батькам про дитину або дитині про батьків.

Аналіз положень Конвенції про контакт з дітьми свідчить, що за змістом право батьків і дитини на контакт ширше, чим право батьків і дітей на спілкування між собою, оскільки право на контакт містить у собі не тільки право на будь-яку форму спілкування батьків і дитини між собою, але й право перебування дитини протягом обмеженого періоду разом з батьками, і з якими вона зазвичай не проживає, та право на одержання інформації один про одного.

Що стосується права батьків та дитини на спілкування між собою, то воно належить матері, батькові і дитині у будь-якому випад-

ку, незалежно від того, чи проживають батьки та дитина разом, чи проживають окремо. Інша справа, що при окремому проживанні матері, батька та дитини форми спілкування будуть різними.

Отже, розглядаючи особливості здійснення права батьків і дитини на контакт, перш за все, виникає питання про здійснення права на спілкування батьків та дитини між собою.

Застосовуючи логіко-семантичний метод дослідження, з'ясуємо значення понять "спілкування" та "контакт", які використовуються у різних галузях науки.

Спілкування тлумачиться як взаємні зносини, діловий або дружній зв'язок [5, с. 386], контакт же має декілька значень і розглядається як зіткнення, з'єднання або діловий зв'язок, узгодженість, тісне спілкування [5, с. 258].

У 1969 році американський психолог Д. Делс нарахував 96 визначень поняття "спілкування". Спілкування – складний, багатоплановий процес встановлення й розвитку контактів між людьми, що породжується потребою спільної діяльності і який містить у собі обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини. Спілкування не розглядається в одній системі координат. Це багатомірний процес. Відповідно, види спілкування описують це явище з різних сторін: за характером спілкування може бути опосередкованим та безпосереднім, діалогічним та монологічним; за цільовою спрямованістю розрізняють анонімне, рольове, неформальне спілкування тощо [6].

Москалюк В. Ю. наголошує, що спілкування батьків і дітей повинне будуватися на повазі гідності один одного, дотриманні вироблених людством простих норм моральності та звичок. Спілкування може бути включеним в діяльність (праця, навчання, гра) або визначатися самою потребою в спілкуванні як такому; може бути безпосереднім, тобто здійснюватися "лицем до лица", або опосередкованим різними системами комунікації (пошти, телефону, комп'ютеру тощо); вербальним або невербальним [7, с. 454].

В російській юридичній літературі виділяють такі особливості реалізації дитиною права на спілкування з батьками та іншими родичами: 1) спілкування з дитиною є однією з форм здійснення батьківських прав; 2) сімейне законодавство встановлює різний порядок розгляду спорів, пов'язаних з реалізацією права на спілкування з дитиною, в залежності від того, про батьків або про інших родичів йде мова. Суд вирішує спір, виходячи із інтересів дитини та з урахуван-

ням думки дитини (п. 3 ст. 67 СК РФ). У цій статті мова йде тільки про думку дитини, а не про її право самій вирішувати питання про її спілкування; 3) право дитини на спілкування з батьками та іншими родичами заслуговує особливої уваги, якщо дитина знаходиться в екстремальній ситуації; 4) дитина, яка перебуває під опікою (піклуванням), у прийомній сім'ї, в закладах соціального захисту населення, також має право на спілкування з батьками та іншими родичами (ст. ст. 148, 149, 154 СК РФ) [8, с. 106].

Конвенція про контакт з дітьми до права на контакт відносить також і право перебування дитини протягом обмеженого періоду разом з батьками, і з якими вона зазвичай не проживає. Та й спілкування матері, батька і дитини між собою, особливо безпосереднє особисте спілкування неможливе без побачень батьків і дитини.

Стаття 168 СК України закріплює за батьками, позбавленими батьківських прав, право на звернення до суду із заявою про надання їм права на побачення з дитиною. Суд може дозволити разові, періодичні побачення з дитиною, якщо це не завдасть шкоди її життю, здоров'ю та моральному вихованню, за умови присутності іншої особи. Відповідно до ст. 153 СК України спілкування батька, матері і дитини між собою повинне бути безперешкодним, крім випадків, коли таке право обмежене законом. Безумовно, будь-які обмеження такого права повинні здійснюватися тільки в інтересах дитини. Згідно абз. 5 п. 98 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затв. наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25 грудня 2003 р. № 275, засудженим, хворим на активну форму туберкульозу, тривалі побачення надаються за умов відсутності виділення мікобактерій туберкульозу. Неповнолітні діти засуджених на тривалі побачення допускаються у разі відсутності медичних протипоказань у хворих.

Право перебування дитини протягом обмеженого періоду разом з батьками, і з якими вона зазвичай не проживає, реалізується при наданні побачень дитині і батькам (одному з них), які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, якщо надання таких побачень не завдасть шкоди життю, здоров'ю дитини.

В юридичній літературі зазначається й про наявність права того з батьків, хто окремо проживає від дитини, на участь у вихованні дитини ("право відвідування" або "право доступу" до дитини) [9, с. 292].

Стаття 5 Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, укладеної 25 жовтня 1980 р. в м. Гаага, до якої

Україна приєдналася згідно із Законом України від 11 січня 2006 р. № 3303-IV, передбачає, що "права доступу" включають право переміщення дитини на обмежений час у місце інше, ніж місце її постійного проживання. Видається, що право перебування дитини протягом обмеженого періоду разом з батьками, і з якими вона зазвичай не проживає, чи зустріч з ними і є "правом доступу".

Міненкова Н. О., Печений О. П. до права доступу включають як право переміщення дитини на обмежений час у інше місце, ніж місце її постійного проживання, так і право спілкування з дитиною [10, с. 16].

Отже, здійснення права батьків і дитини на контакт передбачає здійснення батьками і дитиною таких прав, як права на спілкування між собою, права доступу та права батьків на інформацію про дитину і права дитини на інформацію про батьків, якщо це не завдає шкоди психічному і фізичному здоров'ю дитини.

У разі неможливості здійснення права батьків і дитини на контакт як у батьків так і у дитини виникає право на захист, реалізація якого відбувається в охоронних правовідносинах при застосуванні різних форм та способів захисту. Слід зазначити, що суперечки про усунення перешкод у спілкуванні з дітьми є одними з найпоширеніших спорів, пов'язаних з вихованням дітей. Такі спори досить часто стають предметом розгляду як органів опіки та піклування, так і судів, причому не тільки національних, а й міжнародних.

Предметом розгляду судів та органів опіки та піклування в Україні є спори саме про порушення права на спілкування, предметом же розгляду міжнародних судових установ є спори про право на контакт. Повноваження органу опіки та піклування і суду при вирішенні спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї, визначені ст. ст. 158, 159 СК України. Відповідно до ст. 158 СК України за заявою матері, батька дитини орган опіки та піклування визначає способи участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Рішення про це орган опіки та піклування постановляє на підставі вивчення умов життя батьків, їхнього ставлення до дитини, інших обставин, що мають істотне значення. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.

Згідно з ч. 1, 2 ст. 159 СК України, якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає

окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод. Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування. В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи. Під час вирішення спору щодо участі одного з батьків у вихованні дитини береться до уваги ставлення батьків до виконання своїх обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення, в тому числі стан психічного здоров'я одного з батьків, зловживання ним алкогольними напоями або наркотичними засобами.

Аналіз розглянутих національними судами справ про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та визначення способу участі у вихованні дитини свідчить, що не зважаючи на те, що Конвенцію про контакт з дітьми від 15 травня 2003 р. № ETS № 192 було ратифіковано Законом України від 20 вересня 2006 р. № 166-V, і вона є чинною для України з 1 квітня 2007 року, на жаль, рішення судів в більшості своїй не обґрунтовуються посиланнями на Конвенцію про контакт з дітьми, навіть у тих випадках, коли один із батьків має постійне місце проживання за кордоном. Не містять судові рішення про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та визначення способу участі у її вихованні й посилань на практику Європейського суду з прав людини, хоча згідно зі ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. №3477-IV "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Стаття 1 цього ж закону, яка містить визначення термінів, передбачає, що Конвенція – це Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а практика Суду – це практика Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини.

Європейський суд з прав людини (далі – Суд) звернув увагу на важливість здійснення контактів між дітьми та батьками в той час, коли діти перебувають під опікою. Тому часто Суд встановлює, що рішення про встановлення опіки сумісне зі ст. 8 Європейської конвенції

про захист прав людини і основних свобод 1950 р., тоді як обмеження або відмова в контакті з батьками під час дії розпорядження несумісні. Будь-яке обмеження, накладене на особисте спілкування у відносинах між батьками і дітьми, повинне ґрунтуватися на обґрунтованих причинах, що мають відношення до справи, й висунутих для захисту інтересів дитини і для подальшого об'єднання сім'ї. Зокрема, повинна дотримуватися домірність між обмеженнями, накладеними на контакти, і цілями, яким служать ці обмеження. У справі "Андерссон проти Швеції" мати й син скаржилися на те, що їх право на зустрічі один з одним було обмежено, і їм було заборонено вступати в будь-який контакт поштою або по телефону протягом 18 місяців. Хоча причини, висунуті владою в обґрунтування цих заходів, мали відношення до справи – була ймовірність того, що дитина втече з місця опіки – Суд не зміг установити, чи були ці суворі заходи виправданими з погляду ст. 8 [11, с. 76-77]. Справа "Ерікссон проти Швеції" стосувалася дитини, яка провела кілька перших років свого життя у дитячому будинку, поки не було скасовано розпорядження про передачу її під опіку. Біологічній матері було заборонено забирати дочку з дитячого будинку і їх контакти було обмежено. Суд зазначив відсутність серйозних зусиль, які сприяли б об'єднанню сім'ї, і визнав, що таке втручання не є "необхідним у демократичному суспільстві" [12, с. 282].

Українське законодавство передбачає й певний механізм виконання рішень суду про реалізацію права дитини і батьків на контакт. Так, відповідно до ст. 16¹ Закону України "Про охорону дитинства" заходи і гарантії забезпечення виконання рішення суду про реалізацію права дитини на контакт визначаються судом у кожному конкретному випадку. Такими заходами і гарантіями є: зобов'язання особи, яка контактує з дитиною, оплачувати витрати, пов'язані з переїздом та проживанням дитини, а також, у разі потреби, – будь-якої іншої особи, яка супроводжує дитину, повідомляти особі, з якою проживає дитина, про місце перебування дитини під час реалізації нею права на контакт, з'являтися особисто разом з дитиною до органу опіки та піклування з періодичністю, визначеною судом; заборона зміни місця перебування дитини під час реалізації нею права на контакт; реалізація права на контакт з дитиною на території іноземної держави за умови подання органу опіки та піклування за місцем проживання дитини документа, що підтверджує визнання рішення суду України про контакт з дитиною на території іншої держави; інші заходи, передбачені законом.

Слід зазначити, що у сучасних умовах динамічного розвитку громадянського суспільства юрисдикційні форми вирішення сімейних спорів найчастіше виявляються недостатньо ефективними. Все частіше обговорюється питання про необхідність запровадження процедури медіації, у ході якої за допомогою безсторонньої третьої сторони (медіатора) батьки зможуть реально оцінити положення, потреби і почуття дитини при прийнятті рішень про її подальшу долю, враховуючи інтереси всіх заінтересованих осіб. Таке твердження підтверджується широкою практикою застосування сімейної медіації у ряді країн. Так, наприклад, у Великобританії сімейна медіація розглядає всі або майже всі питання, пов'язані з розставанням і розлученням, а також питання, які торкаються місця проживання дітей, їх контактів з батьками, а також фінансові та майнові питання [13, с. 28-29]. В юридичній літературі зазначається, що необхідне більш інтенсивне застосування процедури посередництва у сфері сімейно-шлюбних правовідносин, так як воно дозволить не тільки прискорити процес вирішення правових спорів і мінімізувати їх судові витрати, у тому числі й на виконання судових рішень, а й головним чином досягнути домовленості між сторонами, враховуючи істинні інтереси самої дитини та інших учасників конфлікту [14, с. 62].

У Російській Федерації прийнято Федеральний закон від 27 липня 2010 р. № 193-ФЗ "Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)", частина 2 ст. 1 якого передбачає, що цим законом регулюються відносини, пов'язані із застосуванням процедури медіації до спорів, що виникають із цивільних правовідносин, у тому числі у зв'язку зі здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, а також спорів, що виникають із трудових правовідносин і сімейних правовідносин. Видається, що нагальною потребою сучасного українського суспільства є також необхідність запровадження процедури медіації для вирішення суперечок між батьками щодо здійснення права батьків і дитини на контакт, оскільки втручання посередника у розгляд такого спору буде менш вразливим для психічного стану здоров'я дитини, ніж вирішення такого спору судом, де сама процедура розгляду спору може вкрай негативно вплинути на психічний стан здоров'я дитини. Сфера здійснення права на контакт є тією сферою в області сімейних правовідносин, де сторони можуть намагатися самі добровільно досягти мирової угоди з урегулювання їх спору за допомогою посередника, що не суперечитиме п. 10) Директиви № 2008/52/ЄС Європей-

ського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних і комерційних справах, прийнятої у м. Страсбурзі 21 травня 2008 року.

Підсумовуючи розгляд особливостей здійснення та захисту права батьків і дитини на контакт, можна зробити наступні висновки. Здійснення права батьків і дитини на контакт означає здійснення таких правомочностей, які складають зміст права батьків і дитини на контракт, як права на спілкування між собою, права доступу та права батьків на інформацію про дитину і права дитини на інформацію про батьків. Здійснення цих прав може бути обмежено, якщо це завдасть шкоди психічному і фізичному здоров'ю дитини, перешкоджатиме нормальному вихованню дитини, суперечитиме інтересам дитини. У разі порушення права на контакт у батьків та дитини виникає право на захист. Захист права на контакт в Україні здійснюється органами опіки та піклування і судом. Найбільш розповсюдженою формою захисту права батьків і дитини на контакт є судова форма захисту. У процесі судового захисту порушеного права батьків і дитини на контакт необхідно якнайбільш ширше застосування Конвенції про контакт з дітьми від 15 травня 2003 р. № ETS №192, яка є чинною для України з 1 квітня 2007 року, та практики Європейського суду з прав людини. З метою забезпечення найкращих інтересів дитини пропонується запровадження в Україні альтернативної процедури врегулювання спорів за участю посередника (медіації) при вирішенні спору між батьками щодо здійснення права на контакт.

Подальше дослідження проблемних питань здійснення та захисту права батьків і дитини на контакт і розробка відповідних пропозицій з удосконалення чинного сімейного законодавства України сприятиме створенню належного механізму здійснення та захисту прав батьків і дітей в Україні.

Використана література:

1. Левківський Б. К. Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Левківський Богдан Казимирович. – Київ, 2003. – 198 с.
2. Мироненко В. П. Відповідальність батьків за неналежне виховання дітей за сімейним та цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Мироненко Валентина Петрівна. – Київ, 2000. – 193 с.
3. Тріпульський Г. Я. Процесуальні особливості розгляду спорів, які зв'язані з виникненням, здійсненням та зміною особистих немайнових правовідносин між батьками та дітьми: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Тріпульський Григорій Яковлевич. – Одеса, 2007. – 227 с.

4. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – [3-тє вид., перероб. і доп.] / З. В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 432 с.

5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / Под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. – 14-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1983. – 816 с.

6. Винославська О. В. Психологія [Електронний ресурс] : навчальний посібник / О. В. Винославська. – Київ : Інкос, 2005 – 352 с. // Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/psychology/vinoslavska_psihologiya/part5/5201.htm

7. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. І. В. Житінкової. – Х.: Ксілон, 2008. – 855 с.

8. Трубникова Н. А. Право на общение: соотношение интересов ребенка, родителей и других родственников / Н. А. Трубникова // Семейное законодательство Российской Федерации: опыт десятилетия и перспективы. Сборник научных статей. Тверь: Научная книга, 2006. – С. 98-106.

9. Хазова О. А. Право ребенка на общение с обоими родителями в свете положений Конвенции ООН о правах ребенка и Европейской конвенции о правах человека / О. А. Хазова // Семейное право на рубеже XX-XXI веков: к 20-летию Конвенции ООН о правах ребенка: Материалы Международной научно-практической конференции, г.Казань, Казанский (Приволжский) федеральный университет, 18 декабря 2010 г. / Отв. ред. О. Н. Низамиева. – М. : Статут, 2011. – С. 289-293.

10. Міненкова Н. О. Протидія викраденню дітей / Н. О. Міненкова, О. П. Печений. – Х. : Харків юридичний, 2011. – 132 с.

11. Чефранова Е. А. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 8. Право на уважение частной и семейной жизни, жилища и корреспонденции. Прецеденты и комментарии: Учебно-методическое пособие / Урсула Килкэли, Е. А. Чефранова. – Москва : Российская академия правосудия, 2001. – 161 с.

12. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі. – К. : "АртЕк", 1997. – 624 с.

13. Елисеєва А. А. Медиация как способ урегулирования семейных споров / А. А. Елисеєва // Семейное право на рубеже XX-XXI веков: к 20-летию Конвенции ООН о правах ребенка: Материалы Международной научно-практической конференции, г. Казань, Казанский (Приволжский) федеральный университет, 18 декабря 2010 г. / Отв. ред. О. Н. Низамиева. – М. : Статут, 2011. – С. 26-29.

14. Кузьмина А. В., Рыбакова С. Р. Процедура медиации как один из способов урегулирования семейных конфликтов в России / А. В. Кузьмина, С. Р. Рыбакова // Семейное право на рубеже XX-XXI веков: к 20-летию Конвенции ООН о правах ребенка: Материалы Международной научно-практической конференции, г. Казань, Казанский (Приволжский) федеральный университет, 18 декабря 2010 г. / Отв. ред. О. Н. Низамиева. – М.: Статут, 2011. – С. 57-62.